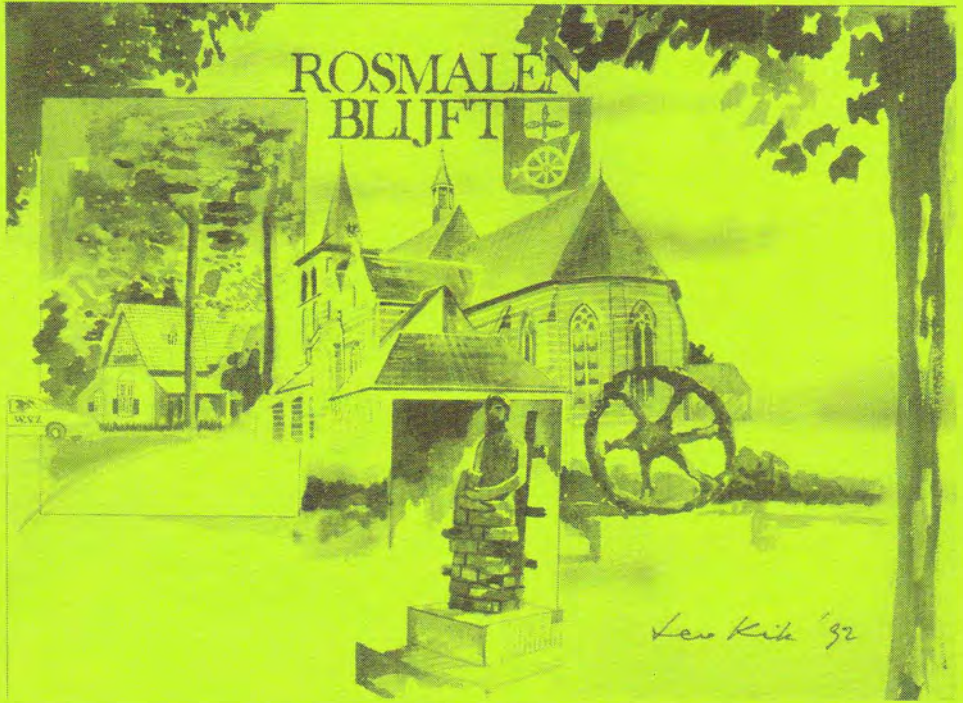

17 DEC. 1992 / 1924 2.4

ROSMALLA

Jaargang 2
 Nummer 4
 December 1992

In dit nummer o.a.:

- Kinderspelen
- Oorlog en bevrijding in Rosmalen en Hintham
- De rommel- of foekepot in Rosmalen

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en verschijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie:	Redactieadres:
Mari van de Ven	M. Nijhoffstraat 8
Harry Coppens	5242 CV Rosmalen
Wil Verstappen-Witlox	tel. 04192-14094

Leden en donateurs ontvangen "Rosmalla". Donateurs betalen minimaal f 25,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 25,- per jaar (postabonnees f 35,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, onder vermelding van: "abonnement Rosmalla".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) ten name van Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

Bestuur:

Th. Derksen, voorzitter, Weidestraat 15, 5241 CA Rosmalen. Tel. 04192-12591
A.J. van de Ven, 1e secretaris, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 04192-14094
J.W. Westerlaken, 2e secretaris en contactpersoon, Venstraat 53, 5241 CD Rosmalen, Tel. 04192-13562
Sj. Hoedemakers-van der Sluis, penningmeester, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen. Tel. 04192-17366
H. de Werd, archief, Hintham 127, 5246 AE, Tel. 073-415914

Copyright 1992 Heemkundekring Rosmalen.

Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen. Aan deze artikelen zal ook nooit iets veranderd worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 1 februari 1993.

Bij de voorplaat: Een tekening die aan iedere (Van) Rosmalen is uitgereikt die op 13 september naar de manifestatie toegekomen was, getekend door Leo Kik. Afgebeeld zijn o.a. de Lambertuskerk in het dorp en Het Wiel van Armando in de zandverstuiving.

IN MEMORIAM HENK V. D. BIEZEN EN TRUDA DE BIJL-VAN UDEN

Zoals bekend, zijn onlangs -kort na elkaar- twee van onze medeleden, te weten Henk van der Biezen en Truda de Bijl-Van Uden, overleden.

Na een korte ziekte is op 15 oktober jl. in de leeftijd van 65 jaar van ons heengegaan Henk van der Biezen. Henk was, geboren en getogen in Kruisstraat, een echte Rosmalenaar. Als zodanig heeft hij zich ook altijd ingezet voor zowel de belangen van Kruisstraat als die van de gehele gemeenschap Rosmalen. Hij is nl. 32 jaar voorzitter geweest van de voetbalclub R.K.K.S.V. te Kruisstraat en 28 jaar lid van de gemeenteraad van Rosmalen. Hij is van de oprichting af, in januari 1989, ook lid van onze Heemkundekring geweest. Henk was iemand die op onze bijeenkomsten een gezien en gewaardeerd lid was, die het door zijn eenvoudige, rustige en sympathieke wijze van optreden met iedereen goed kon vinden. Hij viel in de bijeenkomsten op als een man met een gezond verstand, die uitstekend kon luisteren en een goed en wijs oordeel kon geven over zaken die aan de orde kwamen. Hij hield ervan, dat de huishoudelijke vergaderingen kort en bondig werden afgewerkt, om zodoende na afloop hiervan met deze en gene nog gemoedelijk wat te kunnen napraten over van alles en nog wat. Het is bijzonder jammer, in de eerste plaats voor zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen, maar óók voor ons, dat hij er niet meer is en dat we in het vervolg verstoken moeten blijven van zijn aanwezigheid in onze vereniging. Wij zullen hem erg missen.

In tegenstelling tot Henk van der Biezen heeft Truda de Bijl-Van Uden een lang ziekbed gehad. Truda is overleden op 18 oktober jl. in de leeftijd van 76 jaar. Geboren en getogen in 't Sprokkelbosch, was ook Truda een echte Rosmalense. Zij heeft zich steeds met hart en ziel ingezet voor niet alleen de Rosmalense gemeenschap als geheel, maar in meerdere opzichten in het bijzonder voor de individuele mens. Zij was er als het nodig was altijd en overal! Zij is jarenlang voorzitter geweest van de K.V.O. en was actief in de St.-Lambertusparochie. Truda is van 1990 af eveneens lid van onze vereniging geweest. Alvorens zij besloot definitief lid te worden, heeft ze enkele bijeenkomsten als toehoorder bijgewoond om, zoals ze zei, eerst eens te

zien en te horen wat het werk van de vereniging precies inhield. Typisch Truda: ze ging niet over één nacht ijs! Dat ze uiteindelijk lid werd van de vereniging, is niet zo verwonderlijk, omdat ze warme belangstelling had voor het cultureel en historisch verleden van ons dorp en het behoud ervan. Dat droeg ze, zonder op de voorgrond te treden, ook in onze bijeenkomsten uit. Truda was uit hetzelfde hout gesneden als Henk van der Biezen, degelijk, oprecht, opgeruimd en plezierig in de omgang, met wie iedereen graag te doen had. Evenals haar kinderen en kleinkinderen zullen ook wij haar erg missen als lid van onze Heemkundekring.

De voorzitter,
Th. G. J. M. Derksen.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Na dit trieste begin wil de redactie iedereen prettige feestdagen en een gelukkig nieuwjaar wensen.

Verder willen we kort ingaan op deze Rosmalla. Allereerst staat er een register in van jaargang 1992, als voortzetting van het idee van onze voorganger als redactie, Nico Blankendaal. Wij meenden er goed aan te doen deze inhoudsopgave niet pas bij/in het eerste nummer van 1993, maar nu alvast af te drukken. Op 13 september is er een grote manifestatie geweest tegen de Bossche (gedeeltelijke-) annexatieplannen van Rosmalen. Hieraan wordt aandacht besteed door middel van een artikel van een Van Rosmalen en de omslagillustratie. We hebben ook het 'visum' opgenomen, dat ter gelegenheid van de manifestatie is uitgebracht. We hebben verder weer een nieuwe serie artikelen, naast die van Coudewater, die natuurlijk in dit nummer een vervolg krijgt, en wel een over oude kinderspelen. Wil Croonen heeft aan de redactie beschrijvingen van enkele kinderspelen ter hand gesteld en een van ons, Harry Coppens, begint reeds in dit nummer met zijn verhalen over kinderspelen. Tot slot moeten we in het bijzonder Henk de Werd nog bedanken voor zijn enorme hoeveelheid artikelen, waarvan vele over de oorlog. Al met al is deze Rosmalla lekker dik uitgevallen. Uiteraard wensen wij iedereen veel leesplezier.

De redactie van Rosmalla,
Mari van de Ven
Harry Coppens
Wil Verstappen-Witlox.

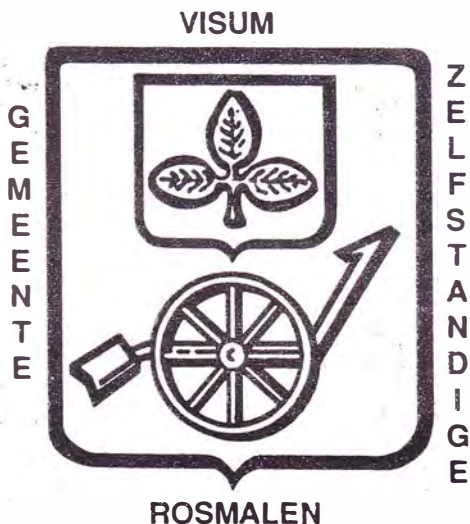
ROSMALEN OVERSPOELD DOOR (VAN) ROSMALENS

W.A.G.M. van Rosmalen

Met de komst van naar schatting 1200 mensen, vernoemd naar het heem Rosmalen, is zondag 13 september 1992 een historische dag geworden. Nooit eerder werden zoveel met dezelfde achternaam in onze gemeente bijeengebracht. In menig opzicht een unieke gebeurtenis.

De weg van voorbereiding van deze ontvangst was intensief: uit alle telefoonboeken van Nederland werden personen met de naam Rosmalen of Van Rosmalen verzameld en aangeschreven, daarbij beseffend dat met die aanpak lang niet iedereen uit de doelgroep in beeld zou komen. Immers, we selecteerden slechts degenen die in het bezit waren van een telefoon. Geheime nummers en vooral de onder een andere naam geregistreerde vrouwelijke (Van) Rosmalens vormden het probleem. Toch zijn we er in geslaagd, juist via de ons bekende (Van) Rosmalens, ook uit deze categorieën mensen uit alle windstreken te benaderen.

Het "visum" zoals dat op 13 september is uitgebracht. De rest staat op bladzijde 4.

DIT VISUM IS UITGEGEVEN DOOR DE STICHTING COMITÉ BEHOUD ROSMALEN.

aan:

Naam : _____

Adres : _____

Woonpl. : _____

Parkeerpl. : _____

plaats hier Uw
pasfoto

Wij helen U, mede namens het gemeentebestuur, van harte welkom in de zelfstandige gemeente Rosmalen en hopen dat U een bijzonder leuke dag zult hebben in onze gemeente.

Deze manifestatie hebben we in Rosmalen kunnen houden dank zij de enorme inzet van vele verenigingen, instellingen, de gemeente, de bevolking en vele bedrijven.

Financieel is deze manifestatie mogelijk gemaakt door donaties van vele individuele Rosmalense inwoners en dankzij de bereidheid tot sponsoring van vele Rosmalense bedrijven.

Een speciaal woord van dank aan de Rosmalense kom-winkeliers is alleszins op zijn

Straatfeesten te laten opgaan in deze manifestatie "Rosmalen raakt nooit van de kaart, voor geen meter".

Wij hopen dat U aan het einde van de manifestatie zult zeggen:

Inderdaad, van zo'n gemeente moet je afblijven.

Stichting Comité Behoud Rosmalen,
Theo Rasenberg

Werkgroep Manifestatie,
Nico Heijmans.

1

Ik kom gu zult 't zelf wel zien, mar ut 'n boere plaats
 Ik ben ai dik wijf weg geweest, ik ben mistal
 buitengaits
 Mar waar ik ok oot kommen zal, of wor ik oot mag
 gaon
 M'n durpke zal steeds vurup staon, daorkunde van
 opaon.

REFREIN:

't Is Rosmalen, waar ik van houw,
 M'n eigen durpke, dè blijf ik trouw,
 De minsen zèn daor allemaol precies gelijk,
 (Was 't mar waar)
 Ze kennen alemaol mekaar erem of rijk,
 In ons mooie durpke, daor wil ik leven,
 M'n eigen durpke dè stao steeds bovenaon.

M'n durpke is de moiste plaats, die ik oot heb
 gekend
 Daor is noit gin onerigheid, dè is tur onbekend
 We houwen meer van kermispret, van dansen en
 van bier
 De feestmuis wordt dan opgezet, dan hebben we
 plezier

Bè ons in 'i durp daor wit ik heel m'n leven lang vort
 zen,
 Op Brugge of de Kromme Hoek, de Kattedbosch of
 't Ven
 in ons mooie durpke stond m'n wiog toen ik ter
 wereldkwam
 Ik heb er heel veel goeds gekend, en durum houw
 ik ervan.

Muziek en tekst, A. van Balkum

2

Plattegrond activiteiten zondag 13 september 1992

3

1. podium Gildeplein met toneel en muziek van Rosmalense artiesten
2. Band Hollywood Boulevard
3. Vanaf 12.30 uur Bluesette Vanaf 20.00 uur Veronicas Zomertruck
4. Top-40 orkest Sflinx
5. Primavering en de Schokbrekers
6. Modeshow
7. Rock-formatie The Shaking Arrows
8. HEVO, Rosmalense vereniging voor ouderen
9. Muziek en toneel van Rosmalense artiesten
10. Top-100 band Montana
11. Orkest No Limit
12. Uit België: Have The Gutz to Go Nutz
13. Zuid-Amerikaanse band Son Allegre
Dansen en muziek van Rosmalense bodem
14. Gebouw De Bron
(Open dag Heemkundekring en Klei. Podium met Rosmalens Revuegezelschap, leerlingen Muziekschool, strijkorkest, keyboard-ensemble, jazzorkest. Turnvereniging OJC).
15. Feesttent met o.a. ontvangst Van Rosmalens
Vanaf 13.00 uur Trio Round Midnight

4

16. Rodenborchcollege: Ruimtevaart en Sterrenkunde
17. Sporthal De Hazelaar
(Sport- en spelinstituut voor de jeugd. Tafel- en Dutch Tennis en demonstraties en lessen in judo.
18. Zwembad Kwekkelstijn
Zwembad met de hele dag o.a. zwemstafeltes, polowedstrijden, kunst-zwemmen en spelinstituut).
19. Motorrijden bij Les Vites
20. Sportpark De Hoef (OJC)
(Om 11.30 optreden van grootste kinderkoor en om 14.30 voetbalwedstrijd tussen OJC en Oud-oranje).
22. Duathlon SJV
23. 24. 25. Parkeerplaatsen met gratis vervoer naar het Centrum van Rosmalen
26. Stationsplein: Thema Vervoer

5

De dag zelf stond in het teken van het zoeken naar onbekende en het doen herleven van verwaterde familiebanden. Daartoe werd een ontmoetingsspel opgezet onder de titel "Wie was opa van Rosmalen". De geboortedatum van grootvader vormde het centrale item om de onbekende ander aan te spreken. De drempel om contacten met anderen te leggen bleek op deze wijze voldoende verlaagd. Deze conclusie mag getrokken worden uit het feit, dat mensen, nieuwsgierig naar verleden, voorouders en tot dan toe onbekende familieleden, de weinig stoelen onbezet lieten. Men ging rond met stamboomgegevens, foto's en enthousiaste verhalen.

Tijdens en na deze manifestatie werden vele dankbare reacties ontvangen. Een dag vol geschiedenis, een dag voor geschiedschrijving, en derhalve voor de heemkunde van Rosmalen.

KINDERSPELEN 1

Wil Croonen & Harry Coppens

Pijperen

Een van de leukste kinderspelen uit mijn lagere-schooltijd in Gewande. Het werd gespeeld met stukjes pijpestelen die naar boven kwamen bij het ploegen van de hooggelegen zonnige akkers. Vroeger werden deze bemest met stadsvuil, dat per schip werd aangevoerd vanuit de grote steden. Bij de Roode Sluis was een losplaats en hiervan hebben deze akkers royaal geprofiteerd. Ook in Rosmalen werden deze stukjes pijpestelen gevonden. Als we de pijpestelen hadden bewaard, hadden we via de fabrieksmerken die hierop voorkomen de afkomst van het stadsvuil kunnen afleiden, maar daaraan werd in die tijd door niemand belang gehecht. Een gezegde uit die tijd: het voordeel van het roken uit een stenen pijp is, dat je ze nooit op hoeft te rapen.

Nu het spel. Het werd gespeeld met tweeën; iedere deelnemer bracht 10 pijpertjes in. Op de grond werd een streep getrokken van plm. 1 meter lengte, de uiteinden gemarkeerd met dwarsstreepjes. Vanaf 10 passen afstand, loodrecht op de getrokken lijn, werden door beide spelers hun 10 pijpjes zo dicht mogelijk bij de streep gegooid. Degene, wiens pijpje het dichtst bij de streep lag, mocht beginnen met opgooien. De 20 pijpjes werden opgegooid en in hun val met een neerwaartse handbeweging gevangen. De kunst was nu om de 20 pijpjes zodanig op je hand te stapelen, dat ze tijdens de opgooi zo kort mogelijk bij elkaar bleven tijdens de vrije val: zoveel te meer kon je er vangen. Als vals spelen werd beschouwd: direct na de opgooi, nog voor de vrije val begonnen was, de neerwaartse beweging inzetten, je ving ze dan wel allemaal, maar de andere partij had dan geen kans meer. De beoordeling lag bij de toeschouwers en gaf nogal eens aanleiding tot

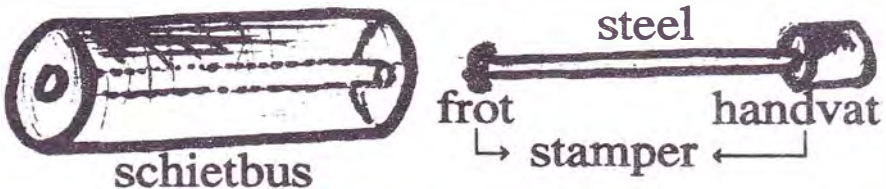
meningsverschillen... maar wat is een spel waard, waarbij niet valt te steggelen?

De klapbus

Dit speeltuig, in overig Nederland bekend als *proppeschieter*, dankt zijn naam aan het effect bij het afschieten: de knal die hiermee gepaard ging, was fel. Aan de Maaskant beschikten we nl. over de wortelstokken van de kalmoes, een waterplant die groeide in de bij dijkdoorbraken ontstane zgn. wielen. Dit kalmoes had een veel beter afsluitende werking dan de gebruikelijke propjes van natgemaakt papier. Zoals gebruikelijk werd hij gemaakt van een stuk rondijzer dat aan één eind werd vastgemaakt in een dwarshout, waarmee een flinke kracht op de stang kon worden uitgeoefend. Deze dwarsstang werd ook gebruikt als kamertje om de stukjes kalmoes passend in de pijp te slaan, één stukje werd naar het einde van de pijp geduwd (de prop), een tweede stukje werd enkele centimeters de pijp ingeschoven, waarmee het apparaat schietklaar was.

Harry Coppens tekent hierbij aan:

In Rosmalen sprak met niet van een *klapbus*, maar werd het schiettuig *schietbus* of *floepbus* genoemd. De schietbus zelf werd op dezelfde manier gefabriceerd. De duwstang was echter niet van ijzer, maar van eikehout. Aan de ene kant zat een verdikking, zo ongeveer het dubbele van de steeldikte, die als handvat fungeerde en aan de andere kant zat een *frot*, die men verkreeg door rechtstandig met die steel tegen een muur te slaan.

Met behulp van de stamper werd de eerste prop (gekauwd papier of kalmoes) naar het einde van de schietbus geduwd. Vervolgens werd de tweede prop, na passend gemaakt te zijn, er een paar centimeter ingebracht. Door nu de stamper (die iets korter was dan de schietbus) met geweld naar binnen te stoten, werd de lucht tussen de twee proppen in samengeperst, zodat de eerste prop eruit vloog. Prop 2 kwam dan op de plaats van de eerste en met het plaatsen van een nieuwe prop was het apparaat weer schietvaardig.

Wordt vervolgd.

OPVALLENDE CAMOUFLAGE

Harry Coppens

Op het eerste gezicht zit er in de titel een tegenstrijdigheid, daar camouflage immers beoogt het meest opvallende zoveel mogelijk weg te werken. Op het einde van het verhaal ben ik er zeker van, dat u zonder meer zult instemmen met wat nu nog als enigszins vreemd voorkomt.

Het verhaal speelt zich af in de bezettingsjaren 1940 - 1945. Steeds sterker ervaart men het geknecht worden aan den lijve door een steeds bruter en driester optredende bezetter. Je vrijheid wordt steeds verder ingedamd, je rechten worden je ontnomen, jongemannen worden naar elders gedeporteerd, verdwijnen zonder vorm van proces naar concentratiekampen of worden ter plaatse terechtgesteld. Angst, honger en dood worden onze dagelijkse metgezellen in een periode waarin het geweer het laatste woord spreekt.

Langzaam maar zeker dient ook de voedselschaarste zich steeds nijpender aan. Het platteland biedt legio mogelijkheden om de ergste nood te lenigen. Op alle mogelijke en onmogelijke plaatsen worden varkens gehouden om op het gepaste ogenblik een welkome aanvulling te vormen op het dagelijkse menu, waar schraalhans duidelijk keukenmeester is.

De stad biedt heel wat minder mogelijkheden op dit gebied. Naarmate de oorlog langer duurt, worden de drommen mensen die dagelijks uitzwerven over het platteland, groter. Met op de schroothoop thuishorende fietsen, afgedankte kinderwagens of te voet stroopt men de boerderijen af ten einde zich wat extra voedsel te verschaffen.

Ook de boer was in die jaren niet vrij in doen en laten en van overheidswege was er controle op zijn produktie, die voor een groot gedeelte door de bezetter werd opgeëist. Ook moest hij rekenschap afleggen en kunnen aantonen waar zijn produkten gebleven waren. Gelukkig waren er vele goedwillende controleurs, die een oogje dichtdeden, waardoor vele zakken tarwe en rogge, alsmede pasgeboren biggen en kalveren nooit werden geregistreerd. Dit alles kon dan aangewend worden voor eigen gebruik of kwam terecht in de zwarte handel.

En in die zwarte handel heeft Rosmalen zijn partijtje meer dan meegeblazen. Met name het clandestien slachten en verhandelen van koeien en varkens groeide uit tot een lokale hobby... De produktiviteit liep zo hoog op, dat men niet schroomde hiervan met grote kalkletters op wegen en huizen konde te doen: "Rosmalen voedt zichzelf en de helft van Den Bosch of "Rosmalen voedt zichzelf, Den Bosch en de verdere omgeving". Dat getuigt wel van grootspraak, maar velen zullen het alleen maar kunnen beamen.

Dat het een en ander niet zonder groot risico was, hoeft geen betoog. Vakkbekwaamheid alsmede hygiëne was dikwijls ver zoek. Een keuringsdienst

bestond niet. Gewoon slachten in d'n herd bij oudere boerderijen, in schuren en stallen of in het open veld in de met houtwallen omgeven sloten die toen nog de akkers begrensden. Om veiligheidsredenen oefenden de meeste slachters, of wat er voor doorging, hun stiel op steeds wisselende plaatsen uit. Zorgvuldig gecamoufleerd, maar soms ook brutaalweg in een teil op een kruiwagen, werd het vlees vanuit de voerpolder, thans Overlaat geheten, naar huis vervoerd, van waaruit de verdere distributie plaatsvond.

Voor de ingezetenen van Rosmalen was het meestal een publiek geheim wie deel uitmaakten van dit gilde keurslagers. Een van hen was een zekere Piet van Crey, een boer uit de Striensestraat (toen ook wel de Creyenstraat genoemd). De rust en vanzelfsprekendheid waarmee hij zijn 'beroep' uitoefende, deden anderen soms de haren te berge rijzen. Zo ook op een zondagmiddag. Het zal omstreeks half vier in de middag zijn geweest toen Piet bij ons (thans Soos Satisfaction) achter de misse (het erf) op kwam gereden. Zijn omvang was meer dan verdubbeld. Een oude, versleten winterjas moest verdoezelen, dat er bij benadering een half varken onder schuil ging. Buiten hem denk ik, dat er niemand was die dit voor camouflage hield.

Hij maakte een praatje met mijn vader en zei dat hij liever even wachtte tot het kerkvolk (het Lof was net uit) voorbij was. Met zijn rug tegen de zijgevel van het huis leunend en de fiets aan de hand, wachtte hij gelaten af. Ik kan me herinneren dat mijn vader zei dat hij er schoon uitzag, maar over wat zichtbaar schuilging onder die oude jas, werd met geen woord gerept. Mijn broers en ik stonden er half lachend bij te kijken, niet begrijpend hoe iemand nou kon denken dat hij op deze manier anderen om de tuin kon leiden.

Na nog wat over koetjes en kalfjes gepraat te hebben en nadat het kerkvolk uit het oog was verdwenen, zei hij dat hij nou ook maar eens op zou stappen.

Moeizaam beklom hij zijn stalen ros, en fietste de misse af. Pas toen kregen we hem van achteren te zien. Wat we toen te zien kregen, deed ons in lachen uitbarsten. Zijn oude winterjas was tot aan zijn middel ingescheurd. Door het nu zichtbare varkensvlees kwam het ons voor alsof hij in zijn blote gat op zijn fiets zat.

Ons gelach deed hem niet eens omzien, en onverstoorbaar een liedje neuriënd vervolgde hij zijn weg en wij keken hem na totdat hij door een bocht in de Striensestraat aan ons gezicht werd onttrokken.

DE BEVRIJDING VAN HINTHAM

Henk de Werd

Het bevrijdingscomité Hintham heeft in het kader van het eerste bevrijdingsfeest

een opstellenwedstrijd uitgeschreven. Een aantal van deze pennevruchten is bewaard gebleven. Onderstaande citaten geven een aardig beeld van die verschrikkelijke oorlogsdagen in september en oktober 1944.

"Toen in september 1944 de vliegtuigen en zweeftoestellen over kwamen vliegen met honderdtallen, stonden wij, gelijk anderen, buiten vol bewondering toe te kijken. Opeens komt er een jager over, zeer laag en een oranje wimpel hangt buiten boord. Wij allen juichten en opeens beginnen de moffen te schieten op ons. Wij naar binnen! Gelukkig geen ongelukken."

"22 oktober 1944. Op weg naar de stad werd circa 11.45 een vliegtuig neergehaald. Misschien was het ook wel door een of ander defect naar beneden gekomen. In ieder geval gloeiende kogels of wat het ook was vielen bij ons neer. Glas rinkelde, iedereen vluchtte. Zwarte rookwolken op de Graafseweg en wij met spoed terug naar Hintham. Om circa 4 uur kwam iemand vertellen dat er iemand zwaar gewond op de Graafseweg lag. Jan en ik direct er op af en we vonden den Heer V. Gemert dwars op het fietspad en zijn been nog tussen het frame van zijn fiets. We legden hem voorzichtig op het trottoir en dekten het geheel van borst tot knie opengescheurde lichaam toe. Passerende moffen vroegen wij de pastoor en de dokter te waarschuwen. Spoedig kwam onze pastoor en diende aan de stervende het H. Oliesel toe. Nauwelijks hiermee gereed, brak een tweede salvo los. De pastoor was zo weg. Ik achter het tuinmuurtje van burgemeester Hoying v. Papendrecht, waar ik een 'prettig' half uurtje meemaakte. Bij een rustperiode weer terug naar huis, waarbij ik toch nog eenmaal dekking moest zoeken...."

*Met hartelijke groeten
W. O. O. O.*

*Dit nieuwe portret van H. M. de Koningin
is speciaal genomen om door de R. A. F.
te worden verspreid namens de uitgevers
van De Wervelwind*

n. 22

Coll. Henk de Werd

"Maandag 19 september 1944. Vanmiddag begon hetzelfde spelletje weer opnieuw. Eerst jagertjes, toen zweeftoestellen, steeds meer zweeftoestellen aan een stuk door. Maar nu was het veel angstiger als gisteren. Overal was het afweergeschut in

actie. Kogels en scherven vlogen rond. Ik was toevallig in Rosmalen en natuurlijk voor het raam, zoals iedereen. Een jagertje werd geraakt. Heel langzaam en gestadig zakte er een parachutist aan een groen zijden parachute naar beneden. Even later scheert een vliegtuig heel laag over het huis. Het daalde! Ik wist niet meer wat ik deed, dacht aan geen gevaar, rende naar buiten. Door sloten en greppels, over het prikkeldraad. Het vliegtuig was in de wei bij Westerlaken terechtgekomen. Het was er nog niet druk, maar telkens moest je languit op de grond vallen, want de kogels floten om je oren... Een kabel was doorgebroken, dat kon ik duidelijk zien. Ook dat het vliegtuig van heel dun triplex was en met een zeildoek overtrokken. Tevens zag ik dat er geen motor in zat. Het was een *glider*. Nu zag ik ook de bemanning pas goed. Drie grote woestelingen waren het met reuze helmen, waarop bladeren recht overeind stonden, op. Ze hadden er totaal geen idee van dat hier overal nog moffen waren. Ze wilden met hun jeep, die ook uit de glider was gekomen, naar Heesch. Zo over de grote weg. Het is een vreemde gewaarwording als je je bevrijders zo in levenden lijve voor je ziet staan. Gediensstige boeren hielpen mee de machine open te breken. en wat daar al niet uitkwam. Een jeep en trailer, twee radiosets en... dat was nog wel het fijnste: twee kisten met lekkers. Het leek wel St. Nicolaas! "Only for women and children", zei de sergeant. Toen werd het een gedrang van heb ik me jou daar. Iedereen bestormde de arme jongens. En voor de eerste keer op Neerlands bodem regende het chocolade, kauwgum, snoepjes, enz. Nog even praten. Toen kwam Jan Schel met zijn wagen voor en bracht de heren naar Heesch, waar ze aansluiting kregen met hun troepen. Dat was het einde van de eerste begroeting van heuse Tommies. De moffen hadden zich helemaal niet laten zien. Die hadden het in Hintham te druk met een zweeftoestel!...."

"Maandag 23 oktober 1944. Vele uren doorgebracht in de kelder onder de slagerij van Voets. "Morgen komen ze", zegt Jan en als Jan Schillings iets zei, dan was het waar. Wie Jan Schillings was? Het was een rustige natuur, die Jan. Vrijgezel, stug en zeker van zijn woorden. Van slapen kwam er niet veel die nacht. In de morgenvroegte zagen we de Gele Hoef branden, Hermens, Coppens en weduwvrouw Coppens. Verschrikkelijk! O, wat een ellende! Was dat nu oorlog? Has Voets en buurman Theo kwamen ook de kelder in. Waarom bleven ze niet in hun schuilkelder achter het huis? "D'r zit een mof aan de ingang bij Ploegmakers," zei Has gejaagd. Wat zou die in zijn schild voeren?.... Weer ging een poos voorbij en ik ging maar weer eens naar mijn woning kijken. Op de overloop kon ik de granaten in zien slaan tussen Bart van Uden en zo verderop naar den Tweeberg toe. Bomen vielen om, koeien en jong vee renden, vielen, getroffen.... Weer wachten. Bidden. Nog eens buiten gegluurd door het raampje van het slachthuis. Wat kwam daar aan? Een padvinder met een geweer??? Wat had hij een eigenaardig dekseltje op zijn hoofd en wat een jong ventje! Ja, heus. Het was een Tommy. We wenkten hem. Hij kwam, maar wat moesten we zeggen? "I, Dutch", zei ik. "Yes, Yes!" We trokken hem mee. Die mof moest geweest worden.

Wijzen.... ja, en spreken. "Nog five meter", zei ik. Wat was het moeilijk een enkel woordje Engels te spreken. We wezen weer. Fried, onze overbuurman, was hem al voor en ging voor de Duitser staan. "Come on, come on", hoorde ik de Tommy zeggen. De Duitser gehoorzaamde ogenblikkelijk, sprong tevoorschijn, de handen omhoog. Daar stond hij, bleek, ernstig. Zijn tijd was voorbij. Afgevoerd werd hij in de richting van Minkels."

"Stukken voor, stukken achter, overal glasscherven, houtsplinters, meubelstukken. Niemand heeft den moed het weer op te ruimen. We blijven liever in de kelder. Alleen voor het onmisbare eten wordt gezorgd door mama en Mevr. Vink, geholpen door de twee bij ons ingekwartierde fouriers, Mourer en Stay... Ad is met Kees Vink (de drie Vinkjes zijn bij ons geëvacueerd sedert 20 september) op melk en brood uit. Ze komen spoedig terug met een tas vol.... paardenvleesch. Ze hadden dit gekregen van de heeren Poorts en Wijnen, die bij Toontje Kuypers een pas gesneuveld paard aan het villen waren.... Weer rammelen de granaten op Hintham. Ons arme Hintham! Weer rinkelt er glas. Weer spatten er stukken steen tegen de muren aan. Balken kraken. 't Is dichtbij. Dan opeens een oorverdovende klap. De keldermuren schudden. Nu is het gebeurd, da's 'n voltreffer! Een angstige spanning heerscht onder de gewelven. We eten voor de honger wat appels en peren, die we gelukkig genoeg in de kelder hebben, en constateren, dat het ongeveer negen uur is. Buiten schijnt de zon. Op straat is het erg rumoerig. Er wordt geschoten. "Zijn het nog steeds moffen?" Eensklaps vliegt de voordeur open. Sodatenstemmen klinken in de gang, schoenen op de zoldertrap. "Moffen", roept mama, "die gaan naar boven om vanuit het raam te schieten. Nu zijn we er allemaal aan." "Nee, Tommies", roept meneer Vink. "Kijk maar daar op den dam. Gele khaki uniformen". En ja, ze zijn het...."

ZIJ VIELEN BIJ DE BEVRIJDING VAN HINTHAM

Henk de Werd

Hintham heeft voor zijn bevrijding een zware tol moeten betalen. Naast de materiële schade viel ook een aantal Hinthamse inwoners te betreuren. Hun namen staan gegrift in de sokkel van het Hinthamse bevrijdingsmonument, het Christus-Koningbeeld op het Kerkplein.

Pastoor Hoekx schreef in zijn Memoriale: "Zes parochianen vielen, waaronder de huishoudster van de pastorie, Henrica van Uden. Zevenentwintig huizen brandden af, waarvan tweeëntwintig onder 's-Hertogenbosch en vijf onder Rosmalen. Achtentwintig woningen werden zwaar beschadigd. Kerk, pastorie en parochiehuis werden door dertig granaten getroffen, waardoor aanzienlijke schade ontstond." Verder lezen we in de archieven dat op 21 oktober 1944 werd begraven Johanna

Maria Kuijpers, echtgenote van Wilhelmus Tibosch. Zij overleed op 19 oktober "in den schuilkelder van Coudewater, tijdig bediend". Haar uitvaart kostte toen f 158,80. Inbegrepen waren: organist, grafmaken, 200 bidprentjes, aflezen en zielboek, 6 H. Missen en 12 maandstonden.

Triest is ook het verhaal over Johannes Marinus Teulings. Hij werd geboren op 17 juni 1928 te Hintham. Volgens de archieven was hij "geëvacueerd uit de St-Leonardusparochie naar Hintham en verongelukt door het spelen met een pantservuist" op 31 oktober 1944.

Wilhelmus de Laat, lid van de mannenwacht van het H. Sacrament, geboren te Rosmalen in 1913, echtgenoot van Gerdina Vos, raakte op 22 oktober 1944 ernstig gewond in de rug. Aanstonds werd hij overgebracht naar het Groot Ziekengasthuis, waar hij overleed. Hij werd begraven in Rosmalen.

"Wilhelmus Marinus Adrianus. Op maandagavond 23 Oct. 1944. Kindje van Wilhelmus Valentijn. Dood onder het zand gevonden in de schuilkelder. Is begraven in een zeildoek. Graf gegraven door Duitse krijgsgevangene. Kinderkerkhof 1. Was geboren te Nijmegen 11 November 1938." Een zeer zakelijke notitie, waar veel leed achter zit.

Pastoor Hoekx schreef over zes doden, die vielen bij de bevrijding. Het waren naast deze Wilhelmus Valentijn nog:

Henrica van Uden. Geboren te Berlicum 17 maart 1903. Overleden te Hintham 23 oktober 1944. "Getroffen door granaatscherf in de keuken. Bediend. Bijna 12 jaren huishoudster van de pastorie". Begraven werd zij op donderdag 26 oktober;

Josephus Adrianus Wilhelmus Maria van Gemert. Hij werd geboren te Tilburg op 26 oktober 1877 en was weduwnaar van Maria Barbara Bleijs. "Op straat getroffen door granaatscherven. Overleden in het Park 22 Oct. 1944 (bediend). Begraven op Dond. 26 Oct....". De pastoor noteert verder dat de familie f 40,- betaald heeft voor een gemeenschappelijke uitvaart; f 30,- voor 12 maandstonden en f 15,- voor 6 wekelijkse H. Missen. In mijn artikel over de bevrijding van Hintham kunt u ook lezen over deze Josephus van Gemert;

Gerardus Vriens. Hij werd geboren te Aarle-Rixtel en was getrouwd geweest met Anna Jacoba van Beek, die reeds in 1937 overleden was. Hij was voor de tweede maal gehuwd met Cornelia Martina van Raayen. Overleden "in den tuin op 22 Oct. 1944 door granaatscherven gewond (bediend). Begraven op 26 Oct." Ook hier werd voor de gemeenschappelijke uitvaart f 40,- betaald en voor de 6 wekelijkse H. Missen en 12 maandstonden resp. f 15,- en f 30,-;

Gerardus van Kempen. Hij werd geboren te Kaatsheuvel op 30 mei 1913. Hij was de echtgenoot van Henrica van de Ven. "Op straat getroffen door granaatscherf. Overleden 22 Oct. 1944 (bediend)." Ook zijn familie betaalde f 40,- voor de gemeenschappelijke uitvaart en f 5,- voor 2 H. Missen;

Portret en twee *verschillende* bidprentjes van Theo Steijaart en bidprentje van Willem van der Tak. Coll. Henk de Werd.

IN MEMORIAM

GESTORVEN VOOR GOD,
KONINGIN EN VADERLAND

In Uwe gebeden wordt aanbevolen
de Ziel van Zaliger
den Heer

Theodorus P. J. Steijaart,
geboren te 's-Gravenhage 12 Maart 1919 en
op tragische wijze ten offer gevallen in het
Concentratiekamp te Vught
5 September 1944.

Bij een ieder, die hem kende, was hij be-
ruemd om zijn blijmoedigheid en opgewekt-
heid van karakter.

Dierbare Ouders, broers en zusters, ik was
bereid om te sterven en in 't volle van mijn
leven ben ik gevallen voor 't aardse Vader-
land om op te gaan naar 't hemels Vader-
land en mijn laatste zucht was voor U.

Veel hebt Gij voor mij gedaan, de goede
God vergelde het U. Ik zal U heminnen in
den Hemel, gelijk ik U op aarde heb lief-
gehad en eenuwiel zullen wij elkander weder-
zien aan de voeten van Jezus en Maria.
God heeft mij tot zich genomen en ofschoon
mijn plaats aan de luselijke haard onbezet
blijft, leef ik toch met Vader en Moeder
en broers en zusters mee.

Lieve broers en zusters, weest gij een steun
voor Vader en Moeder.

Familieleiden, vrienden en medestrijders, gij
weest hoe ik altijd hen gewest, vaartwel en
bidt voor mij. Ik zal ook voor U bidden.
Een herinnering in uw gebed, dat is al, wat
ik van uw liefde vraag.

Vaderlandse medestrijders, bewaart mijn
naagedachtenis in uwe vrome herinnering.

Drukkerij H. Smits - 's-Hertogenbosch.

Gestorven voor
Koningin en

In Uwe gebeden wordt aanbevolen
de Ziel van Zaliger
den heer

THEODORUS P. J. STEIJART,
geboren te 's-Gravenhage 12 Maart 1919
en op tragische wijze ten offer gevallen in
het Concentratiekamp te Vught
5 September 1944.

Waar zijn plicht hem riep, daar
stond hij ondanks de gevaren die
hem dreigden. Meermalen heeft hij
zijn leven gewaagd om zijne land-
genooten te redden.

Beminnelijk van karakter, open-
hartig, blijmoedig en levenslustig
nam hij iedereen voor zich in. Maar
zijn trouw aan land en volk zou van
hem het offer van zijn leven vragen,
waartoe hij met jeugdigen helden-
moed bereid was.

Dierbare ouders, broers, zusters,
vrienden en medestrijders, vaartwel
en bidt voor mij.

Heer, mogen de Engelen zijne Ziel
geleiden ten Paradijze en binnenvoeren in het hemelsche Jeruzalem.
MIJN JEZUS BARMHARTIGHEID (300 d.a.)

Drukkerij H. Smits - 's-Hertogenbosch

GEDENK IN UWE GEBEDEN
de Ziel van Zaliger

Willem Franciscus van der Tak
geboren te Zaltbommel 7 November 1921, en
tengevolge van oorlogshandelingen overleden te
Hinham 22 October 1944, gesterk door
het H. Olyesal.

De mensch ontluikt als eene bloem, die
wordt vertreden. Job XIV : 2.

Ziet, er werd een doode uitgedragen, de
eenige zoon zijner moeder. Luc. VII : 21.

Wat is het leven van den mensch? Een
rook die voor een oogeblik verschiint
en dan verdwijnt. Jac.

Mijn leven is ten einde: mijn lev-
draad is afgesneden. God sneed he
af toen hij pas was begonnen.

Isaïas XXXVIII : 12.

Heer... uwe raadslagen kan geen mensch
achterhalen. Tobias III : 20.

Maar, de barmhartigheid des Heeren is
van eeuwigheid en tot in eeuwigheid
voor hen, die Hem vrezen. Ps. CII : 17.
Hoe ongerijmd zou het zijn te bekennen,
dat de hemel veel beter is dan de aarde,
en toch diegenen te betreuren, die van
hier derwaarts zijn overgegaan.

H. Joë's Chrys.
Heer, Uw wil geschiede.

Drukkerij H. Smits - 's-Hertogenbosch

Wilhelmus Franciscus van der Tak. Geboren te Zaltbommel 7 november 1931. Overleden te Hintham op 22 okt. 1944. "Op straat door granaatscherf getroffen (bediend)". Gemeenschappelijke uitvaart f 40,-. Zes wekelijkse H. Missen f 15,-. Het Hinthamse begrafenisboek vermeldt verder nog:

"Maria Christina Helena, dochtertje van Gerardus van der Tak, geboren te Hintham 26 Oct. 1944. Overleden te Hintham 15 Jan. 1945. Begraven 17 Jan. 2de klas." De uitvaart van dit kind kostte f 6,70, als volgt gespecificeerd: Gelezen H. Mis f 3,-; grafmaken f 0,75; 2 grote kaarsen f 1,20; daags baarkleedje f 0,50; luiden na de mis f 1,- en misdienaars f 0,25.

Op de sokkel van het Hinthamse bevrijdingsmonument lezen we naast de bovengenoemde namen ook nog: Christianus Smits, Gerardus de Graaf, Theo Stijaart en Paulina Kuijs. Alleen over Theo Stijaart vindt men nog gegevens in het Hinthamse begrafenisboek:

"Theodorus Petrus Jacobus Stijaart. Geb. te 's-Gravenhage 12 Mrt. 1919; Overleden te Vught, gefusilleerd als politiek gevangene in het concentratiekamp 5 Sept. 1944. Hij was lid van de K.P. 2B. Uitvaart gehouden op 23 Juli 1945. Zegel 0.10; 30 pond was f 30,-; kleinere rouw f 20,-; best baarkleed bij katafalk f 5,-; celebrant 9 uur f 10,-; 2 zangbeurten f 6,-; organist f 1,50; luiden f 2,-; graf ---; 100 bidprentjes f 8,20; service f 1,50; aflezen en zielboek f 1,30; misdienaars 0,40; 6 H. Missen f 15,-."

OORLOGSSCHADE AAN DE ANNASCHOOL TE HINTHAM

Henk de Werd

Niet minder dan 27 woningen brandden er in de parochie van Hintham af, hebben we elders al kunnen lezen. Ook aan diverse gebouwen werd veel schade toegebracht. De St.-Annaschool kwam bepaald niet ongeschonden uit de strijd. Tussen 30 november 1944 en 27 november 1945 werd door het schoolbestuur f 3930,99 betaald aan voorlopige reparaties. Dat bedrag werd later door de gemeente Rosmalen terugbetaald. Zo werd op 30 november 1944 betaald aan A. Raaijmakers wegens herstel en gedeeltelijke dichtmaking van het dak f 130,36. Op 17 januari 1945 ontving Ant. v. Osch voor inruiming van de noodschool f 8,-. Op 2 maart 1945 werd betaald voor glas en triplex f 96,70. Op 6 maart 1945 ontving A. Raaijmakers f 81,25 voor reparatie van het schoolgebouw. Op 13 april 1945 werd betaald aan Ant. Verstegen voor loodgietersreparatie f 32,65. Op 6 juni 1945: Betaald aan Th. van der Zandt voor reparatie aan de school in maart f 2,75 en aan A. Raaijmakers voor reparatie aan ramen, deuren en kozijnen in 3 klaslokalen f 284,30. L. van Rixtel rekende voor het vervoer van puin van de speelplaats f 5,-.

RAPPORT

voor de

Rapport no.
 Uw dossier no. 64723
 Totaal: v.a.d.

„ONDERLINGE OORLOGSSCHADE VERZEKERING MAATSCHAPPIJ” te 's-GRAVENHAGE,
 betreffende de schade op 1 October 1944.

Opstellen en inventaris.

Blijkens B.V.D. 272105

verzekerd tot een bedrag van f 50.000,-

af van het schoolbestuur der Par. „St-Anna”

219747

Adres: Linnestraat 85, Amsterdam

Verz.: *Dijt. Aan kant. Groot-
 Schied. 1300*

MIJNE HEEREN:

Ingevolge Uwe opdracht hebben wij de regeling dezer schade ter hand genomen en kunnen wij U thans het volgende rapporteren:

Oorzaak en omvang der schade: Door slundering, trantsen en brand is schade ontstaan aan opstellen en inventaris.

Omschrijving	V. v. d. v.	V. v. v.	G. v. v.	U. v. v.
1. Opstellen n. 86 incl. typografieklokken en bewaarschriften	f. 40.000,-	f. 65000,-	f. 15746.91	f. 9670.41
2. Volledige inventaris	14.000,-	15000,-	8981.34	5987.56
	f. 50.000,-		f. 24728.25	f. 15657.97

*Voorlgs. reparaties aan de Bijz. Lagere School te Lantman
 betaald uit de kas van het Schoolbestuur*

- 30 Nov 1944 betaald aan A. Raaymakers repara-
 herstelling en gedeeltelijke dichtmaking van het dak f. 130.36
  - 17 Januari 1945 Kost v. Dicht. vernieuwing van schoolschool 8.00
  - 02 Maart betaald aan de Gemeente ontvanger te Krom
 voor bouwmaterialen glas en tringles 96.70
  - 6 Maart aan A. Raaymakers reparatie van schoolgebouw 21.25
  - 5 April aan H. v. Rossmale op. vernieuwing van schoolschool 9.00
  - 13 April aan A. Raaymakers schoolreparatie 52.00
  - 6 Juni 3 personen vernieuwing der speelplaats 57.50
  - 08 " aan H. v. der handl reparatie van schoolschool 27.50
  - " aan A. Raaymakers reparatie van schoolschool in 3 klaslokalen 204.30
  - 9 Juni aan J. v. Stegeman speelplaats op. vernieuwing 6.60
  - 16 Juni aan H. v. Koster vernieuwing van schoolschool 1.00
  - 26 Juli aan Marie v. Rossmale extra-bloemen schoolschool 5.00
  - 5 " aan A. Raaymakers schoolreparatie 297.96
  - 27 Juli aan v. d. Borselaar reparatie v. bureau 41.85
  - 18 Aug aan J. v. der handl gedeeltelijke dichting v. school school 108.80
  - 13 Sept aan H. v. der handl reparatie van schoolschool 5.30
  - 17 Sept Ten v. Rossmale help bij repara. v. centrale vernieuwing 18.00
  - 26 Oktober aan A. Raaymakers herstel van muur en baksteen
 beton. regels op speelplaats 1106.01
  - 10 Nov aan Ten v. Rossmale paarse geloot 3.00
  - 14 Dec aan A. Raaymakers herstellingen van school school
 schoolschool v. centrale vernieuwing, vernieuwing lang. opp. 1589.76
  - 27 Nov aan J. v. der handl vernieuwing v. school school
 school school 75.40
- Totaal f. 3950.99*

Maria van Roosmalen kreeg voor het extra schoonmaken van de schoolkelder eveneens f 5,-. A. Raaijmakers diende in juli 1945 andermaal een reparatienota in van f 295,96. Voor de reparatie van een bureau rekende V. d. Berselaar f 41,85. Op 18 augustus claimde Joh. v. d. Heijden f 108,80 voor gedeeltelijk herstel van de elektrische installatie. Th. van der Zandt ontving op 13 september f 3,30 voor reparatie aan schoolbanken. Op 26 oktober werd aan A. Raaijmakers voor herstel van muren en balklaag, voor betontegels op de speelplaats betaald f 1106,01. Voor herstelwerkzaamheden aan het dak van het voorste lokaal, de schoorsteen, centrale verwarming, muurtjes langs de trappen werd aan hem f 1559,76 betaald. Later diende het schoolbestuur nog nota's in bij het Rosmalense gemeentebestuur voor een bedrag van f 2037,49 (januari 1946), f 1799,38 (februari 1946) en f 1240,21 (januari 1947). Een greep hieruit: op 3 December 1945 betaald aan J. Swanenberg voor vracht voor aanvoer van pannen f 8,-; op 8 December 1945 betaald aan V. d. Wassenberg voor isolatie voor centrale verwarming f 110,-; op 11 December ontving G. Kemps voor 16 elektrische lampen f 25,91; op 12 December werd betaald aan Ant. Gloudemans voor dwarsliggers plafond 6de klas f 151,78; op 5 December 1945 ontving A. J. Schuurmans voor 1250 dakpannen f 153,70; op 31 December ontving Schuurmans voor 1800 dakpannen enz. voor de loods f 355,59. A. Raaijmakers ontving f 752,84 voor balklaag en plafond met celotexbekleding voor de 6de klas.

Ook voor het glas werden aardige bedragen neergeteld: NV Glasmaatschappij in Heerlen: f 223,03; gemeente Rosmalen voor 5,4586 m² glas f 81,88. De NV J. Heijmans ontving voor het halen van het glas in Heerlen f 82,16. Het terugsturen van de glaskist kostte f 1,25; G. Kemps ontving voor 16 fittingen f 12,10; J. Stroucken schilderde 6 lokalen voor f 988,46; A. Raaijmakers repareerde de

Schoolartsendienst

District Dught

School: *R. K. Bijzondere Lagere School. in
Witstroom.*

Hoofd: *de Heer M. Broeren
Gemeente
Rosmalen.
E. v. Rosmalen.*

Register van opmerkingen,
door de schoolarts bij zijn bezoeken
aan de school gemaakt

voorgevel en de loods en plaatste nieuwe ramen voor f 578,38.

Totale reparatiekosten, bij het gemeentebestuur ingediend: f 9008,07.

C. M. Evers, architect-expert, stelde een rapport op voor de "Onderlinge Oorlogsschade Verzekering Maatschappij" voor het bestuur van de Annaschool, dat verzekerd was voor f 50.000,-, t. w. f 40.000,- voor de opstal en f 10.000,- voor de inventaris. Helaas! Men is onderverzekerd! De opstallen hebben een vervangingswaarde van f 65.000,-. De schade bedraagt door plundering, granaten en brand f 15.746,91. Er wordt slechts f 9690,41 uitbetaald. Voor de inboedel zit men in hetzelfde schuitje: verzekerd voor f 10.000,-, terwijl de vervangingswaarde f 15.000,- bedraagt. Schade aan de inboedel f 8981,34. Uitgekeerd wordt f 5987,56. In het rapport wordt de complete schade gespecificeerd. Het herstel van het siersmeedwerk St. Anna (nu in het bezit van onze Heemkundevereniging) kostte f 30,-. Schade aan 6 bureaustoelen f 31,50; 17 lampekappen f 255,-; alle vitrage en overgordijnen f 675,-; 107 schoolbanken verbrand f 3745,-; 16 schoolbanken konden hersteld worden voor f 240,-; 6 klokken f 120,-; leerboeken, kaarten en platen f 1500,-; gymnastiekmateriaal f 1500,-; enz. enz.

Tot slot: In 1947 verschijnt er een rapport van de schoolartsdienst. Zij schrijft:

"Een van de leerjaren is nu ondergebracht in een lokaal van het parochiehuis, een eind van de school af. Buiten een closet, ouderwets van hout en een urinoir, geen waterspoeling, zeer primitief en slecht schoon te houden. Geen deur voor urinoir. Geen speelplaats. In 1941 werd een lokaal voor het 7e leerjaar aangevraagd maar tot nog toe geen bouw materiaal verstrekt, zodat aanbesteding achterwege is gebleven. Bij de bevrijding werd de overdekte speelplaats voor de jongens vernield. Tot nog toe, ondanks alle moeite, niet opgebouwd. Privaten en urinoirs voor de jongens zijn er niet, daar deze onder bovengenoemde overdekte speelplaats waren en nog niet opgebouwd zijn. 262 Leerlingen, deels jongens, deels meisjes, moeten zich nu behelpen met 3 privaten op de meisjesspeelplaats, waarvan een moet worden gebruikt als urinoir. De meisjesspeelplaats is niet op behoorlijke wijze van de zeer drukke verkeersweg 's-Hertogenbosch-Nijmegen' afgesloten; poort en hekwerk vernield. Speelplaats zand en grint. Betegeling gewenst. Gordijnen ontbreken nog; 's zomers te heet, te fel licht bij lezen en schrijven".

In december 1948 noteert de dienst dat de overdekte speelplaats is aanbesteed, dat het hekwerk in orde wordt gemaakt, dat de gordijnen zijn gekomen. "Er ligt nog puin naast de school. Er wordt van alles neergegooid. Dit is een terrein naast de St.-Annaschool. Gemeenteterrein."

Henk de Werd

In Rosmalla nr. 7 - 1992 schrijft H. Coppens een schitterend verhaal over het advertentieblad De Molen. Hij komt tot de conclusie dat het blad "begin 1958 verschenen moet zijn." Dat was gissen en dan kan men zich vérgissen, wat ik hem overigens niet kwalijk neem.

Dezer dagen kwam een exemplaar van De Molen van 1 december 1956 boven water, en dat dat zelfs nog niet het oudste nummer is, blijkt uit "ten geleide". De redactie schrijft daarin: "Kwam vroeger De Molen in een zeer eenvoudige vorm, thans is het blad meer uitgebreid..." In een advertentie wordt meegedeeld, dat De Molen ook nog met een speciaal kerstnummer zou komen.

Interessant in deze uitgave zijn de *Dorpsflitsjes*:

-Ook meerdere wegen zullen van een nieuw wegdek worden voorzien en belangrijk verbeterd worden. Opzichter Van Nuland loopt met grootse plannen rond om de beplanting schitterend te maken;

-Bij graafwerkzaamheden in de polder zijn munten gevonden uit de Romeinse tijd, waarmee bevestigd wordt dat Rosmalen (Rosmella) al voor Christus een nederzetting was;

-Het orgel in de St.-Lambertuskerk was aanvankelijk bestemd voor de St.-Servaaskerk in Maastricht;

-Ten tijde van de reformatie kreeg de dominee van de gemeente jaarlijks één paar wollen sokken gratis;

-De prachtige lindeboom op de Annenborch is gegroeid van een zaadje dat uit Zwitserland afkomstig is. Dit stond vermeld in een blad uitgegeven door de Ned. Heide Mij. Foto van de boom stond op de voorpagina.

Voorpagina van de Molen van 1 december 1956

Henk de Werd

De werkzaamheden in het archief hebben gedurende de vakantie grotendeels stilgelegen. *De Bron* was gesloten, het archief dus ontoegankelijk. Inmiddels is de werkgroep weer gestart en de eerste aanwinsten zijn al weer binnen, deze keer in de vorm van knipsels en prentjes.

Jan Verhoeven mocht bij de familie Heijmans-Van Uden uit de Asterstraat 6 een aantal kranteknipsels ophalen. We drukken hierbij een artikel uit de *Molen* van 5 mei 1976 af. Carl Horn uit Hintham, lid van onze kring en tevens voorzitter van het parochiebestuur in Hintham-Rosmalen, heeft nogal wat historisch werk gedaan met betrekking tot het Hinthamse kerkhof. In dat kader schonk hij een aantal waardevolle prentjes. Hij meldde ons tevens een klein succesje voor de Heemkundekring. De studie over de zouaven, zie Rosmalla december 1991, en het zoeken naar het verloren gegane graf van de laatste zouaaf Petrus Verbeek, overleden en begraven te Hintham, hebben er mede toe geleid, dat op het parochiële kerkhof te Hintham een nieuw gedenksteentje voor deze Rosmalense zouaaf is geplaatst. Dank aan Carl Horn, die overigens zelf de zouavenstudie ook verricht heeft, voor zijn inspanning. Hij bleek de juiste man op de juiste plaats.

Collectie Henk de Werd

Eremedaille in goud voor de heer Th. van Pinxteren Burgemeester J. C. Molenaar werd officier in de Orde van Oranje Nassau

Op vrijdag j.l. reikte burgemeester Molenaar in het bijzijn van de overige leden van het college van burgemeester en wethouders de eremedaille in goud, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau, uit aan de heer Th. van Pinxteren.

Burgemeester Molenaar schetste de heer Van Pinxteren als een zeer bijzonder mens in de Rosmalense gemeenschap met name voor wat betreft zijn aandeel in het sociale en culturele leven. De heer Van Pinxteren was in 1945 mede-oprichter van de vakafdeling St. Joris, thans de Agrarische Voedings- en Genotmiddelenbedrijven. Hiervan was hij tot 1953 voorzitter en bleef daarna nog als bestuurslid werkzaam.

In 1953 werd de heer van Pinxteren voorzitter van de plaatselijke afdeling van het KAB, het tegenwoordige NKV. Na een voorzitterschap van 22 jaar trad de heer Van Pinxteren af, maar bleef ook hier als bestuurslid werkzaam.

In de vijftiger jaren richtte de heer van Pinxteren een boekenclub op en had een groot aandeel in de oprichting van Credo Pugno, een soort studieclub. Voorts heeft de heer Van Pinxteren 12 jaar in het kerkbestuur

Decoratieverlening bij dhr. Th. v. Pinxteren.

foto: Studio A. van Kessel

---

van de Laurentiuskerk gezeten. Ook het initiatief voor het comité Intocht St. Nicolaas en de oprichting van de hengelsportvereniging „De Vrolijke Vissers” komen op het conto van deze actieve Rosmalenaar.

Last but not least was het wederom de heer Van Pinxteren die in 1971 een aandeel had in de oprichting van de Sociale School van het NKV.

Voor deze verdiensten kon burgemeester Molenaar vorige week vrijdag de eremedaille in goud verbonden aan de Orde van Oranje Nassau bij de heer Van Pinxteren opspelden.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
den Welgeden Heer

Lambertus van Druenen

Lid van het R.K. Parochiaal Kerkbestuur
te Hintham vanaf de oprichting.
Lid der Eerewacht van het H. Sacrament.
Begriftigd met het gouden Erekrans
„Pro Ecclesia et Pontifice“.
Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.
Weduwnaar van Mevrouw

MARIA DE KLEYN,

geboren te Roemalen 10 Juni 1852, en
overleden te Hintham voorzien van de
H.H. Sacramenten der Stervenden.
17 Januari 1941.

Als een verstandige bouwmeester heb ik
een goeden grondslag gelegd. De dag des
Heeren zal de hoedanigheid van leders werk
aan tonen. I Cor. III 10, 13.
Heer de Juffer voor Uw huis heeft mij
verleerd. Ps. LXXVIII : 10.
Gedenk mijner deswege mijn God! En
vergeet de weidsden niet, die ik aan Uw
huis gedaan heb. II Eedr. XIII : 14.
Gaarne offerde hij zijnen tijd en moeite
op om het goede tot stand te brengen.
Hij deelde eenieder mede, de hongrigen
spijzigde hij, en de naakten voorzag hij
van kleederen. Tob. I 18, 20.
Dagelijks ging hij op naar den tempel
des Heeren, waarbij zijne godsvrucht aan
de Jonkeren tot voorbeeld strekte.
Vaartwel, dierbare kinderen en klein-
kinderen, en bidt voor mij.
Ik volg onze lieve moeder naar d' hemel,
en bid voor u.
MIJN JEZUS, BARMHARTIGHED (300 d. afl.)
„Atelier Schreurs“, H. Eickholt, 's Bosch.

TER HERINNERING

aan de

EERSTE H. COMMUNIE

van

Treesje Roupe v. d. Voort

gedaan te Hintham
in de Parochiekerk
v. d. H. Moeder Anna

8 OCTOBER 1936

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
den Welgeden Heer

Leonardus W. van Druenen

Lid der Eerewacht van het H. Sacrament.
Echtgenoot van Mevrouw
Cornelia J. van Roosmalen

geboren te Hintham 7 Juli 1868 en aldaar
overleden voorzien van de
Genademiddelen der H. Kerk 1 Januari 1941.

Vol van werklust en toewijding voor zijne
taak, eerlijk en strikt rechtvaardig ten op-
zichte van alles wat een zijne zorgen was
toevertrouwd, mild voor noodlijdenden en
behoeftigen ging hij door het leven sterk
door de achting en het vertrouwen zijner
medemenschen.

Hij was een goed echtgenoot en vader,
voorzichtig in den omgang, trouw aan den
godsdiens en in het vervullen zijner
plichten. H. Canisius.

Dierbare echtgenote en kinderen, uw
geluk ging mij zoosamen harre. Bouwt op
God. Hij zal u niet verlaten.

En gij kinderen, luister naar de lessen
en raadgevingen uwer moeder. Weest niet
bedroefd gailik zij die goede hoop hebben.
In den hemel zullen wij elkander wederzien.

MIJN JEZUS, BARMHARTIGHED
(300 dagen afl.)

DRUENESLI ST. JAN - DEER BOSCH

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

MARIA DE KLEYN

ECHTGENOOT VAN DEN HEER

LAMBERTUS VAN DRUENEN

geboren te Hintham 4 Juni 1857 en aldaar
overleden gesterft door de M.H. Sacra-
menten der Stervenden 29 Augustus 1933.

Eene klooske vrouw is de vrouwe van
haren man. Eccl. XXIV, 1.

Met was een allereaderste moeder....
en de liekde, die zij haren kinderen toe-
droeg, stoot de liekde jegene God niet uit.
H. Gregor, van Nazianze.

Zij vermaende elk hare kinderen met
kracht en vol wijsheid, en paende eenen
mennenmoed aan de hoedheid der vrouw.
II Mach. VII, 21.

De zoetheit vertroosting, die men in het
graf medeneemt, is het gelugenis, dat men
sine ontberispelike echtgenote, en een
teader, liekdevolle moeder geweest is, die
aan hare kinderen dageliks begriftelen en
Christelike daugden tot erfenis achterlaat.
H. Franciscus van Sales.

Zij opende hare hand voor de behoeftige
en strekte hare handen uit tot den arme.
Spreuk XXXI : 20.

Dierbare echtgenoot, geliefde kinderen,
die mijn vrouwe waert en mijn kroon, dat
God U zegene tot dank voor de trouwe
goedheid waarmede gij mij steeds om-
ringel hebt.

Vaartwel den Inniggeluuden, in den
hemel zullen wij elkander wederzien.

MIJN JEZUS BARMHARTIGHED (300 d. afl.)

Bid voor de Ziel van Zaliger.

HENDRICUS VAN PINKSTEREN,

ECHTGENOOT VAN

CATHARINA TIBOSCH,

Lid van het R.K. Parochiaal kerkbestuur en
van de 3de Orde van den H. Franciscus, ge-
boren te Hintham 22 Nov. 1839 en aldaar
overleden, voorzien van de H. Sacramenten
der Stervenden 28 April 1921.

Hij was een rechtschapen man, vol
geloof, met hart en ziel gehecht aan
de godsvruchtige gebruiken zijner voor-
vaderen. Hij bad God ten allen tijde.

Job. I Act. XX 24.

Hij heeft uitgedaald aan den arde
en aan het huis des Heeren goede
diensten bewezen. Eccl. 47. 12.

Uw wil te doen, o Heer, was heeten
ik wenschte en het verlangen om uwe
werk te volbrengen was in het midden
van mijn hart. Isai. 39.

Wat zijn zij gelukkig, o Maria, die
uwen naam liefhebben, zij beven niet in
de uren des doods. H. Bonav.

Dierbare echtgenote en familieleden,
weent niet over mijn dood, want ik
ga naar het huis van mijn hemelschen
Vader, daar zullen wij elkander we-
derzien. Helpt mij thans door uwe
gededen bij God.

Jelkerkingst Hart van Jesus, ik deel mijn ver-
trouwen op U. 306 d. afl.
Zoekt Hart van Maria, uwe mijns troosticht.
300 d. afl.

Vier bidprentjes en een communieprentje

J.C.M. Poelman

Want door sterck aanhouden van de weduwe, die alles dede bevestighen door den Stoel van Romen, soo is dit werck ghevordert ende volbracht; sy den plaetse met incomens versierde. Men heeft gheroepen Broeders ende Susteren van Besançon, die in dit nieuwe klooster souden leven naer d'instellingen van Sinte Brigitta, Godt voortaan den wasdom gevende aan woninghen ende religieuse personen, die Hem dienen souden in kloosterlycke tuchtigheid. Vrouwe Milla het kloosterhabijt aannemende is namaels Abdisse gheworden."

In de "Kronieken van Den Bosch" op blz. 55 door C. R. Hermans verzameld en uitgegeven, vinden we het bovenstaande aldus verteld:

"In 't jaar ons Heeren dusent CCCCXXXV werd den Orde van Sinte Brigittae gefundeert buyten 's-Hertogenbosch, datwelck synen oorsprong aldus hadde.

Omtrent desen tyd was in Hollant op een borch wonende een devote maghet, zegge een heilige vrouwe van groote afkomste, ghenaemt vrouwe Milla van Campen. Deze werd daegelycks, nacht ende dagh inwendelycke vermaent en beruert om op deese plaetse, waer dit clooster nu staet, een clooster van Sinte Brigittae order te beginnen. Item op desen tyd was deese plaetse lang tevoren oock ghenoecht Coudewater; soo was dieselve tyd daer woonachtig een rijck, goet en godtvresende ackerman ghenaemt Peter de Gorter, die welcke hielt veel bieën. Ende als hy bygheval des avonds of 's-nachts na syn bieën soude sien en luysteren, soo hoorde hy tot verscheyden tyden in eenen van die ijmerkorven alsook sulcks suete melodie en gheluyt, niet ghelyck den sangh der bieën, so dat hy niet versaet en konde worden dat te horen, waeromdat hy dien ijmerkorf omkeerde ende als hy wel besagh, so bevont hy, dat die bieën daer binnen hadden ghemaect een proper kercke en twee verscheyden cloosteren, ende dat was recht op die plaetse, waer nu den hoogen autaer staet.

Item dese voorsz. Peter gaf dit stuck erfs tot den clooster. Item die voorsz. Vrouwe Milla van Campen quam daer en nam raet met desen man en voort met gheleerde mannen en reisde om dese fundatie tot Romen tweemaal op haerselvs costen; maer het collegium van St. Jans ten Bosch wederstonden dat so lange sy mochten. Niettemin het hadde voortganck, waerom die Deken van St. Jans bekennde syn schult en om daer alrebequamste betering voor te doen, so heeft hy syn officie gheresigneert ende hemselve in dit clooster gheofferd en is daer een monnick

gheworden en namaels Pater en confessor ende dese Deken was ghe-naemt Peter Crom, en daer werden brueders en susteren gebracht uyr die stat van Bizantie in Vranckrijk ende vrouw Milla de Campen werdt die eerste abdisse en vrouwe van den clooster".

Nog fantastischer en met meer bijzonderheden staat deze legende vermeld in Handschrift nr. 41 van het Vorstelijk Archief te Anholt (Duitsland), getiteld: "Zur Geschichte des Brigittinerordens" waarin Coudewater het 14e klooster van de orde genoemd wordt.

"Dat XIVste clooster is Marienwatere ghelegen een uure buyten tsertogenbossche int eedel thertochdomme van Brabant, welke clooster ierste principale beghinne van dese lande is ende daer se oick al meeste haer beghinselen uyt ghenomen hebben.

Dit clooster Marienwater waert op een plaetse beghonnen, die Caudewater pleegh te heyten, by specialen tekenen ende vertoningen, die te dier plaetse geschieden. Op die stadt daer dier brueders oude chore staet, plach een man viele biestocken of biecaren te houden en quam hy syn biekens te visitaeren, so hoirde hy gheluyt en voois, grof en cleyne singhen sewenwerf des daeghs. Hij haelde andere mensche, veels en oick gheleerde mannen en prochiaene van Roosmalen, dient waerachtigh bevonden. Als dese man die biekens corten souden vant hy binnen onder haerlie in wasse gheordineert een bequaaam kercke, authare en kelcke met ander geretschappe. Man sach des snaechs processie van monnicken en nonnen elck verscheyden. Een jonghelinck met ghecruysden haere ghinck voer die processie met eender rallen in syn hand omghaende die placke daert clooster nu staet. Oick hoirde men daer op die eyckenboomen twee stemmen teghen een roepen met heescher screyelycker stemmen: Wy moeten wegghen van hier ruymen! En veele meer dat te lanck verstreucken waer.

Omtrent anno MCCCCXXXIV so isser ghecomen een vrouwenpersone sterck van gheeste, die veele pelgrimagien trock en ontfinck die kenisse van onsen iersten cloosteren; haer harte ontsteecken wesende sie trock te Romen en sie heeft gratie ghevonden by onsen alderherlicsten Vader den Paus Eugenius IV, impetrerende syn benedixie en den wielen metten oirlof om in onsen lande deese religie te planten, welcker naeme was Vrouwe Milla van Campen. Deese comende in Hollant maer daermet vortgaende by dien comende der stadt van des tsertoghenbossche versuckende eenen bequame plaetse buyten der steden, want sy hadde se almeest buyten ghevonden. Seer cortelyck quam deese recommendacie ten ooren van eenen rycken poirtere van der stad ghe-naemt Peter de Gortere ende Aleyt synder huysvrouwe; beyde sonder kynderen; tsamen deese twee hadden een groot hof buyten der stadt liggende. By een lopende water

isser breede plack, welck water tussen den susteren ende de bruers loopt. Dit uythof offerden deese twee personen middelyck Godt op ter salichheit von haer lieden sielen.

Vrouwe Milla die plack blydelyck ontfinck etc. etc.

-Oick was sy so snelle int versuecken treckende aen den hooghen bisschop van Luydick en impetrerende syn gratie; synen suffraggaen comende met haer en wyde die plack noch soiber wesende oick mede cledende en wielende goeder lieden kynderen van Antwerpen, Brussele en Dendermonde en omtrent bynnen en buyten des tsertoghenbossche, daer oick eedele kynderen onder waren".

Hoe aardig deze legende ook is en hoezeer de drie vertelwijzen elkaar ook dekken en aanvullen in wonderlijke gebeurtenissen, wij beperken ons hier tot de gewone feiten. Distillerend uit deze drie bronnen kunnen we dan zeggen, dat er hier rond 1430 en misschien reeds lang daarvoor temidden van lager gelegen land op een terreinverhoging een boerderij stond, toebehorend aan een rijke poorter uit Den Bosch, genaamd Peter de Gorter, en dat deze boerderij of de plek, waarop deze boerderij stond, reeds "Coudewater" genoemd werd, voordat de zusters Brigittinessen hun klooster hier benoemden met de naam "Maria ad aquas frigidus", d.i. Maria bij de Koude wateren of Mariënwater.

Voorop in de oergeschiedenis van ons ziekenhuis staat dus reeds met grote letters "Coudewater".

Geraadpleegde bronnen (hoofdstuk 1)

Rector Zwijzen:	Handschrift over Coudewaters geschiedenis; (archief psych. ziekenhuis Coudewater)
A. J. v. d. Aa:	Aardrijkskundig Woordenboek (uitg. Gorinchem, 1843)
L.H.C. Schutjes:	Geschiedenis van het bisdom Den Bosch (uitg. St. Michielsgestel, 1875)
A. Wichmans:	Brabantia Mariana (uitg. Antwerpen, 1632)
Prov. Genootschap:	Oude cijnsboeken
Archief Anholt:	Handschrift 41 "Zur Geschichte des Birgittinerordens"
C. R. Hermans:	Verzameling van Kronyken van Den Bosch (uitg. Den Bosch, 1848)
Taxandria:	Tijdschrift voor Noordbrabantse geschiedenis en volkenkunde (1893-1943)
Dr. Eugen-Th. Rimli:	Geïllustreerde Wereldgeschiedenis (uitg. Brussel, Stauffacher N. V., 1962)
Tore Nyberg:	Birgittinische Klostergründungen des Mittelalters (uitg. Lund, 1965)
D. Mudsarts:	Kerckelycke Geschiedenis in onse Nederlanden (uitg. Antwerpen, 1622)

Hoofdstuk 2

De orde van St. Brigitta

Alvorens we ons bij de geschiedenisbeschrijving van Coudewater gaan verdiepen in de voor velen tot nu toe raadselachtige figuur van de stichteres van Coudewater en in haar bemoeienissen met de stichting van een Birgittinessenklooster in Nederland, is het van belang hier iets te zeggen over het ontstaan van de orde der

Birgittinessen, ook wel de Orde van de H. Zaligmaker genoemd.

In 1302 werd op een adellijk slot bij de stad Norrtelje in de zweedse provincie Upland een meisje geboren, dat bij het Doopsel de naam Birgitta ontving, zoals deze naam in het Zweeds, Duits, Engels en Nederlands luidt. In het Latijn zegt men meestal "Brigida", terwijl het Frans "Brigitte" gebruikt. Volgens J. van der Schaar in zijn "Woordenboek voor namen" (blz. 44) is dit een oorspronkelijke Zweedse naam en betekent: Birgers dochter. Dat men echter behalve in de middelnederlandse teksten ook in het Zweden der Middeleeuwen Birgitta gemakkelijk verwarde met Brigitta, toont bijgaande reproductie van een houtsnede uit het midden der 15e eeuw, waarop met vette letters staat: "Brigita bit Got fir uns".

De oorspronkelijke afbeelding hiervan bevindt zich in de Spencerbibliotheek in Engeland. De Madonna en het Kind spreken hier a. h. w. tot Birgitta, terwijl zij de Regel der Orde zit te schrijven. Het kruis met de hostie er in is het abdissekruis. De pelgrimsstaf met hoed en tas herinneren aan haar bedevaart naar St. Jacob van Compostella. Het wapen rechts boven met de letters SPQR (= Senatus Populusque Romanus) herinnert aan haar langdurig verblijf van 28 jaar te Rome, waar zij ook stierf. De kroon en het wapen onder duiden op haar adellijke afstamming, terwijl de letters M. ICHY aan haar voeten de afkorting zijn van "Maria, Jezus Christus".

Op uitdrukkelijk verlangen van haar ouders trad Birgitta in het huwelijk met Ulfo of Olof Gudmarron, landvoogd van Nericke, die haar acht kinderen schonk. Met heel haar gezin op bedevaart naar Compestella in Spanje, werd haar man te Atrecht ernstig ziek. Met wederzijds goedvinden deed deze toen de belofte in te treden in de Cisterciënserorder, zodat Birgitta zich dan zou kunnen gaan wijden aan het werk, waartoe zij meende, dat God haar geroepen had, n.l. de stichting van een orde voor mannen en vrouwen onder de Regel, die haar door de Heer zelf geopenbaard zou zijn. Tot dat doel liet zij haar kasteel te Vadstena ombouwen tot klooster.

De volledige inrichting hiervan was echter pas voltooid in 1373, nadat de Regel door Paus Urbanus V op 5 augustus 1369 was goedgekeurd. Naderhand werd deze Regel nog bekrachtigd door Paus Urbanus VI op 3 december 1378. Deze Regel was vooral gebaseerd op de Regel van de H. Augustinus, maar had als bijzonder kenmerk: ná God bijzonder de lof van Maria te verkondigen. Dit uitte zich niet slechts in het vasten op water en brood op de dagen voor Maria Lichtmis, Maria Boodschap, Maria ten Hemelopneming en Maria's Geboorte, maar vooral ook door het dagelijkse Maria-officie en door de vele inlassingen ter ere van Maria, zelfs in de officiële liturgische gebeden der H. Mis. Het Gloria was b.v. bijna de helft langer met teksten ter ere van Maria. Verschillende oude handschriften uit de 15e eeuw staan ons nog ter beschikking om dit te bewijzen: in de Univ. Bibl. te Amsterdam bij de Collectie Moll no. 46, in het Prov. Genootschap te Den Bosch Handschrift no. 646 en in de Koninkl. Bibl. te Brussel Catal. II. 1523.

Misschien bestaat er enig verband tussen deze sterke Mariale inslag in de Regel der Orde en de inrichting der kloosters, die altijd bestonden uit twee conventen, een van mannen en een van vrouwen, waarvan de "Abdis" echter altijd het hoofd was. Niemand zal immers kunnen ontkennen, dat juist de Maria-verering in de katholieke Kerk veel heeft bijgedragen tot de ver-heffing en de emancipatie der vrouw.

Als Birgitta zelf er aan twijfelt, of er wel mannen te vinden zullen zijn, die zich in gehoorzaamheid zullen onderwerpen aan de leiding van een vrouw, de abdis, vertelt Maria haar in een visioen, dat er voldoende priesters en broeders zullen zijn, die dit zullen aanvaarden. De geschiedenis van de orde, die zich vooral uitbreidde via de Hanzesteden en van daaruit verdere kloosterstichtingen in Europa tot gevolg had, levert in ieder geval volop het bewijs daarvoor. Voordat het klooster Coudewater ontstond, waren er reeds twaalf kloosters in de Oostzeelanden en een klooster te Florence ingericht als dubbelklooster in een tijdspanne van goed vijftig jaar na de goedkeuring der Regel. Meerdere van deze kloosters mochten zich zelfs verheugen in een grote bloei.

De twee conventen in deze dubbelkloosters leefden strikt gescheiden van elkaar, zelfs in de kapel of kerk, waar het bovenkoor slechts toegankelijk was vanuit het Zustersconvent en gelijkvloers de toegang was voor de Paters en Broeders. Voor wat het klooster Coudewater betreft was deze scheiding nog efficiënter door de wetering, die tussen de huizen der beide conventen liep, en waarover een brug de Paters en de Broeders de toegang verleende tot de Kerk.

Wordt vervolgd.

DE ROMMEL- OF FOEKEPOT

Harry Coppens

November was de slachtaand en op vele plaatsen werden prachtexemplaren tegen de achtergevel, met de achterpoten hangend aan een ladder (leer), tentoongesteld. Werd er een varken geslacht, dan waren de kinderen uit de buurt er als de kippen bij om de blaas te kunnen bemachtigen. Onze slager maakte er altijd een spelletje van. De mededingers moesten zich opstellen tegen de muur van de kippenkooi, die op een twintigtal meters van het net 'geslachte' varken lag, dat badend in zijn bloed met een laatste stuiptrekking zijn aardse leven beëindigde.

Op een teken van de slager rende de wachtende meute als één man op het varken af. Degene die erin slaagde als eerste het varken zijn gat te kussen, mocht zich de gelukkige eigenaar van de nog in het varken verblijvende blaas noemen. Deze werd in de schouw gehangen en er op vastenavond weer uitgehaald. De dan droge blaas hadden de kinderen nodig om er hun rommelpot mee te maken, waar ze op

vastenavond mee langs de huizen trokken.

Behalve de kinderen was ook de geestelijkheid zeer actief. Het volgende verhaal uit die tijd, waarbij een boer de pastoor te slim af was, wil ik u niet onthouden. Het is wel op zijn Rosmalens.

't Waar weer november, de slachtaand. En de pestoor riej dur 't durrep um te zien waor detter gelacht wier en van wietiej 'ne kerremeney moeg verwachte. Bè M'rienusse zaag iej 'r ene aon de leer tegen de achtergevel hange.

"'n Skon portret," zin de pestoor.

"Des't zeker," zin M'rienus. "Ik weet 't goewd mee ouw gemakt. Es gè 't verskil weet tusse O.L. Heer en di' verreke, kredde de helleft"

Mar hoew de pestoor ok docht, hij hà gin antwoord.

"'t Is toch mekkelijk genog," zin M'rienus. "O.L. Heer stierf mee z'n hoofd umhog en dees verreke mee zonne kop umblig"

De pestor droep af mee de stert tussen z'n been.

Thuisgekomme vertelde hij de kappelaon dettiej ok 's efkes bè M'rinusse langs mos gaon. Hij vertelde 'm ok over dè raotselke en hoopte dè 't half verreke toch nog op de pastoriej terechte zo' komme.

De kappelaon riej bè M'rienusse achter de misse en zaag 't geleerde verreke.

"'n Skon skilderij, M'rienus," zinniej.

"Dè zin oewe baas ok al. Mor gè kunt ok 't hallef verreke verdiene es gè men 't verskil kunt zegge tusse O.L. Heer en dees verreke."

De kappelaon fronste z'n wenkbraawe en din net of iej noadocht.

"Ik denk dè 'k 't weet," ziniej, "O.L. Heer is mee z'n hoofd umhog gesturve en 't verreke mee zonne kop umblig."

"Ge zit er neeve," zin M'rienus, "O.L. Heer is vur alle minsen gesturve, mar dees verreke vur mèn alleen."

Even terug naar de varkensblaas, die na enkele maanden in de schouw gehangen te hebben, zijn laatste bewerking onderging om als belangrijk onderdeel van de rommelpot te kunnen fungeren. Men sneed een stuk van de blaas af dat een beetje groter was dan de opening van het potje of blikje dat diende als het onmisbare onderdeel van het 'muziekinstrument'. Men zocht het midden van het afgesneden stuk blaas op en plaatste er een stevig rietstengeltje op van $\pm$ 25 cm dat een paar cm in de blaas werd geduwd (niet erdoor). Over die afstand werd de blaas langs het rietje bevestigd door er een touwtje omheen te binden. Er was dus een uitstulping in de blaas ontstaan, waarin dat kleine stukje riet van een paar centimeter zat. De blaas met het rietje zette je dan op de opening van het potje (met het rietje omhoog natuurlijk) en het overhangende stuk van de blaas werd met een touwtje om de pot vastgebonden. Men moest ervoor zorgen dat de blaas strak gespannen zat. En zo leek het net alsof het rietje door de blaas heengestoken was. Om het instrument te kunnen bespelen, werd er flink in de

hand, die het rietstengeltje vasthield, gespuwd. Men pakte het rietje vast en bewoog zijn hand heen en weer. Het rietje schoof dus door je hand heen. Dat gebeurde op een ritmische manier, want het instrument moest de begeleidende tonen voortbrengen. Intussen zong men het Rosmalense vastenavondlied, waar meerdere versies van bestaan:

Jan, 't is Vastenaovend
We kommen niej thuis vur 't 'avond
't 'Aovend in de maneschijn
Es vodder en moeder naar bed toew zijn
Dan dansen wij op ons klompen
Hoog op ons klompen
Hoog op ons fiedelfluit
Zoo is ons liedje uit
Koekebakkerij (2x)
Gif me 'ne eent dan gao 'k vorbei
Ik heb gezongen en niks gehad
Snij mar 'n stuk van 't verreke z'n gat
Snij mar diep (2x)
Snij mar in menne vinger niet

REGISTER OP ROSMALLA - TWEEDE JAARGANG 1992

Het vorig jaar door onze voorganger Nico Blankendaal gemaakte register over de eerste jaargang krijgt bij deze een vervolg voor de tweede. Ook nu is naar onderwerp en auteur gesorteerd.

Er zijn dit jaar 4 nummers verschenen, de nummers 6, 7, 3 en 4. Hier heten ze 1, 2, 3 en 4. De verwijzingen zijn als volgt:

1/11 betekent nummer 1 van 1992 (= nummer 6), bladzijde 11;

3/19 betekent nummer 3 van 1992 (= nummer 3), bladzijde 19; etc.

naar auteur

Blankendaal, N.M.

Wat staat ons te wachten in 1992?????	1/11
Harmonie St.Cecilia 70 jaar	1/15
Monumentaal	1/22; 2/15
Cor Versteegen renoveert het centrum van Rosmalen	1/23
Het kan vreemd lopen	2/3
Een spookverhaal over onze standerdmolen 2	2/14

Blankie - zie N.M. Blankendaal	
Coppens, H.	
Herinneringen aan de jaren 1940-1946 in dichtvorm	2/4
Het advertentieblad <i>De Molen</i>	2/16
De Coelenbergh en zijn voormalige bewoners	3/19
Kinderspelen 1 (i.s.m. W. Croonen)	4/5
Opvallende camouflage	4/7
De rommel- of foekepot in Rosmalen	4/27
Croonen, W. - zie H. Coppens.	
Derksen, G.J.M.	
Voorwoord van onze voorzitter Theo Derksen	3/1
In memoriam Henk v.d. Biezen en Truda de Bijl-Van Uden	4/1
Elzen, W. van den - zie J. Smulders	
Kinderen, M. der	
Een spookverhaal over onze standerdmolen	1/8
Het vroegere katechismusonderricht	2/21
Leenman, W.	
Cauwater	3/9
Poelman, J.C.M.	
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis	3/10; 4/22
Rosmalen, W.A.G.M. van	
Rosmalen overspoeld door (Van) Rosmalens	4/3
Smulders, J. (ingezonden door W. van den Elzen)	
Heimwee	1/3
Spectator - zie N.M. Blankendaal	
Veekens, drs. W.	
De naam Rosmalen	2/10
Verhoeven, J.	
Driek van Rooy	2/23
Verstappen, Theo	
Jos Verstappen	3/3
Werd, H. de	
(Foto)archief	2/27; 3/16; 4/19
Dina Wonders	3/17
De bevrijding van Hintham	4/8
Zij vielen bij de bevrijding van Hintham	4/11
Oorlogsschade aan de Annaschool te Hintham	4/14
Reactie op <i>Het advertentieblad De Molen</i> van H. Coppens	4/18

naar onderwerp

Niet opgenomen zijn de inhoudsopgaven, voorwoorden van de redactie en lijsten van sponsors, daar die in elke aflevering terugkomen.

Annaschool te Hintham, Oorlogsschade aan de Archief	4/14 2/27;4/19
Camouflage, Opvallende	4/7
Cauwater	3/9
Cecilia, Harmonie St.	1/15
Centrum van Rosmalen, Cor Verstegen renoveert het	1/23
Coelenborgh en zijn voormalige bewoners, De	3/19
Fotoarchief	3/16
Herinneringen aan de jaren 1940-'46 in dichtvorm	2/4
Hintham, De bevrijding van	4/8
Hintham, Zij vielen bij de bevrijding van	4/11
Kathechismusonderricht, Het vroegere	2/21
Klooster tot psychiatrisch ziekenhuis, Van	3/10;4/22
Memoriam Henk v.d. Biezen en Truda de Bijl-Van Uden, In	4/1
Molen, Het advertentieblad De	2/16
<i>Molen van H. Coppens, Reactie op Het advertentieblad De</i>	4/18
Monumentaal	1/22; 2/15
Ontvingen, Wij	1/21; 2/26
Rooy, Driek van	2/23
Rommel- of foekepot in Rosmalen	4/27
Rosmalen, De naam	2/10
Rosmalen overspoeld door (Van) Rosmalens	4/3
Smulders, Johan	1/3
Standerdmolen, Een spookverhaal over onze	1/8
Standerdmolen 2, Een spookverhaal over onze	2/14
Verstappen, Jos	3/3
Vreemd lopen, Het kan	2/3
Wat staat ons te wachten in 1992?????	1/11
Werkgroepen, Van de	1/25
Wonders, Dina	3/17

SPONSORS

De uitgave van Rosmalla is mede mogelijk door de financiële steun van:
Abelen BV, Makelaarskantoor, Burg. Mazairaclaan 2, Rosmalen
Badbode Van Grinsven, Raadhuisstraat 4c, Rosmalen
Berg Autobedrijf, G. v.d., Hintham 162, Rosmalen
Berg Autoschadebedrijf, G. v.d., Hintham 160, Rosmalen
Bouwmans, Oliehandel, J., Tweeberg 1, Rosmalen
Creij & Van Hoek BV Grond- weg- en waterbouw, Huisbergenweg 6, Rosmalen
E.T.I. Bureau Linnenbank BV, Stationstraat 13, Rosmalen
Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5, Rosmalen
Gebouwenservice H. Pennings & Zn BV, Europaplein 14, 's-Hertogenbosch
Gludemans BV, W., Hintham 117, Rosmalen
Heijmans BV, Ver. Bedrijven, Graafsebaan 13, Rosmalen
Hoedemakers en Zonen BV, Aannemersbedrijf P., Hintham 68, Rosmalen
Huijbregts en Peters Notarissen, Hoff v. Hollantlaan 5, Rosmalen
Jaropa Holding BV, J. Stienstra, Bruistensingel 100, 's-Hertogenbosch
Lambermont Assurantiebedrijf, A., Burg. Woltersstraat 1, Rosmalen
Lotus BV Pluimveeslachterij, Biestkampweg 2, Rosmalen
Mierlo, Advocatenkantoor van, Pioenroosstraat 20, Rosmalen
Modecentrum C. van de Graaf, Dorpsstraat 10, Rosmalen
P.B.O. Bouwbedrijf BV, Tuinstraat 6, Rosmalen
Pennings Bouwmaatschappij BV, H., Sportlaan 21, Rosmalen
Pennings en Zonen Bouwbedrijf BV, H., Dorpsstraat 4, Rosmalen
Piels, Technisch installatiebedrijf, Friezenstraat 7, Rosmalen
Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1, Rosmalen
Reijmers Schoenen BV, Past. van Thiellaan 8/10, Rosmalen
Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6, Rosmalen
Uden BV, Aannemersbedrijf A. v., Vliertwijksestr. 38c, Rosmalen
Verstappen Handelsonderneming BV, Kloosterstraat 5a, Rosmalen
Verstegen Schilderwerken BV, Oude Engelseweg 3a, 's-Hertogenbosch
Villa Fleurie, De Driesprong, Rosmalen
Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Pinksterbloemstraat 4, Rosmalen

---

INHOUDSOPGAVE

In memoriam Henk v.d. Biezen en Truda de Bijl-Van Uden		1
Voorwoord van de redactie		2
Rosmalen overspoeld door (Van) Rosmalens	<i>W.A.G.M. van Rosmalen</i>	3
Kinderspelen 1	<i>Wil Croonen & Harry Coppens</i>	5
Opvallende camouflage	<i>Harry Coppens</i>	7
De bevrijding van Hintham	<i>Henk de Werd</i>	8
Zij vielen bij de bevrijding van Hintam	<i>Henk de Werd</i>	11
Oorlogsschade aan de Annaschool te Hintham	<i>Henk de Werd</i>	14
Reactie op <i>Het advertentieblad De Molen</i> van H. Coppens	<i>Henk de Werd</i>	18
Archief	<i>Henk de Werd</i>	19
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 2	<i>J.C.M. Poelman</i>	22
De rommel- of foekepot in Rosmalen	<i>Harry Coppens</i>	27
Register op Rosmalla - tweede jaargang 1992		29
Sponsors		32

IN HET VOLGENDE NUMMER O.A.

Een derde vervolgsérie;

En hopelijk meer ingezonden artikelen van *verschillende* leden.